

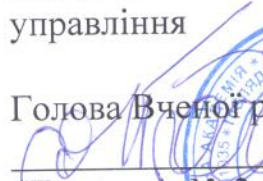
МІНІСТЕРСТВО ЕКОЛОГІЇ ТА ПРИРОДНИХ РЕСУРСІВ УКРАЇНИ

**ДЕРЖАВНА ЕКОЛОГІЧНА АКАДЕМІЯ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ ТА УПРАВЛІННЯ**

«СХВАЛЕНО»

Вченою радою Державної екологічної академії післядипломної освіти та управління

Голова Вченої ради

 Бондар О.І.
(Протокол № 3-19 08.04.2019)

КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ

ПРОГРАМА

**навчальної дисципліни підготування магістрів
спеціальності 101 – екологія
у галузі знань 10 – природничі науки**

2019 рік

Програма з дисципліни «КОНТРОЛЬ І НАГЛЯД У СФЕРІ ОХОРОНИ ДОВКІЛЛЯ» складена на основі освітньо-професійної програми підготовки здобувачів вищої освіти на другому (магістерському) рівні «Екологія та управління природними ресурсами».

Програму обговорено та затверджено на засіданні кафедри екології та екологічного контролю

Протокол № 8 від 4 квітня 2019 р.

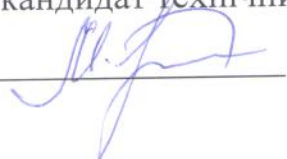
Завідувач кафедри Риженко Н.О.

ПОГОДЖЕНО

Директор Навчально-наукового інституту екологічної безпеки та управління

4 квітня 2019 р. Улицький О.А.

Розробник програми – професор кафедри екології та екологічного контролю, кандидат технічних наук, доцент

 Тимошенко М.М.

ВСТУП

Програму вивчення навчальної дисципліни «Контроль і нагляд у сфері охорони довкілля» складено відповідно до освітньо-професійної програми підготовки магістра у галузі знань 10 – природничі науки спеціальності 101 – екологія та охорона навколишнього середовища.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є теоретичні основи та практичні аспекти екологічного контролю.

Міждисциплінарні зв'язки: дисципліна «Контроль і нагляд у сфері охорони довкілля» має безпосередній зв'язок з дисциплінами «Системний аналіз якості навколишнього середовища», «Екологічний менеджмент та аудит» і вивчається після зазначених дисциплін. Крім того «Контроль і нагляд у сфері охорони довкілля» має зв'язок з дисциплінами «Екологічна безпека», «Основні засади державної екологічної політики», «Стратегія поводження з відходами» та іншими.

Програма навчальної дисципліни складається з таких модулів:

1. Контроль і нагляд у системі екологічного управління
2. Законодавчі засади та методологічні особливості контролю і нагляду у сфері охорони довкілля.
3. Особливості державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства про екологічну та радіаційну безпеку
4. Особливості державного нагляду (контролю) за додержанням вимог законодавства про використання та охорону природних ресурсів
5. Практичні аспекти контрольної діяльності у сфері охорони довкілля.

1. Мета та завдання навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни «Контроль і нагляд у сфері охорони довкілля» – формування у студента компетентностей, передбачених освітньо-професійною програмою «Екологія та управління природними ресурсами» і стандартом другого рівня вищої освіти зі спеціальності 101 - екологія, зокрема: ЗК – 02, ЗК – 06, ФК – 09, ФК – 12, ФК – 13, ФК – 18.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни «Контроль і нагляд у сфері охорони довкілля»: надання студентам теоретичних знань про види, основні функції та завдання контролю, методологічні особливості здійснення державного контролю у сфері охорони довкілля; формування умінь, необхідних для організації та здійснення контролю і нагляду за впливом антропогенної діяльності на довкілля, інспекторських перевірок органами державного екологічного нагляду (контролю).

1.3. Згідно з вимогами освітньо-професійної програми студенти повинні:

знати:

- предмет, мету і завдання контролю і (нагляду) у сфері охорони довкілля;
- види екологічного контролю;
- законодавчо-нормативну базу контролю (нагляду) у сфері охорони довкілля;
- методологічні особливості контролю (нагляду) за дотриманням вимог природоохоронного законодавства;
- роль екологічного контролю у державній системі екологічного управління;
- новітні принципи та методи захисту навколишнього середовища;
- правові та етичні норми професійної діяльності еколога (експерта-еколога).

уміти:

- оцінювати вплив техногенних об'єктів та господарської діяльності на довкілля;
- виявляти порушення законодавства про охорону довкілля та використання природних ресурсів у планованій та господарській діяльності;

- узагальнювати та оформлювати результати перевірки суб'єкта господарювання щодо дотримання вимог природоохоронного законодавства, обґрунтовувати заходи впливу до порушників природоохоронного законодавства;
- аналізувати результати перевірок та демонструвати обізнаність щодо новітніх принципів та методів захисту навколишнього середовища;
- обґрунтувати роль екологічного контролю (нагляду) у державній системі екологічного управління та доносити зрозуміло і недвозначно професійні знання, власні обґрунтування і висновки до фахівців і широкого загалу.

На вивчення навчальної дисципліни відведено 120 годин /4 кредити ECTS.

2. Інформаційний обсяг навчальної дисципліни

Модуль 1. Контроль і нагляд у системі екологічного управління

Тема 1. Поняття контроль і нагляд. Основні функції системи екологічного управління

Поняття контроль в нагляд. Впливи антропогенної діяльності на довкілля. Сучасні екологічні проблеми. Принципова модель системи екологічного управління. Основні функції державної системи екологічного управління. Роль і місце спеціалізованого контролю в системі екологічного управління.

Тема 2. Контроль у державному управлінні

Визначення контролю. Класичний процес контролю. Види контролю. Класифікація контролю у державних інституціях: за органами, які його здійснюють; за сферою діяльності, що підлягає контролю; за формами його проведення, за ступенем втручання в оперативну діяльність підконтрольного органу. Перша класифікаційна група – за органами, які здійснюють контроль. Класифікація за сферою діяльності, яка підлягає контролю: відомчий, міжвідомчий та надвідомчий (позавідомчий). Основні форми контролю. Безпосередній та опосередкований контроль. Нагляд як вид державної діяльності. Мета контролю. Головне завдання контролю. Принципи контролю у державному управлінні.

Тема 3. Методологічні особливості екологічного контролю

Контроль в управлінській діяльності організацій. Мета та завдання екологічного контролю. Об'єкти екологічного контролю. Емпіричні методи дослідження – базові методи екологічного контролю. Спостереження як емпіричний метод екологічного контролю. Емпіричні методи: вимірювання, порівняння, узагальнення. Інші емпіричні методи контролю.

Модуль 2. Законодавчі засади контролю і нагляду у сфері охорони довкілля

Тема 4. Законодавчі основи охорони навколишнього природного середовища

Конституційні положення. Завдання законодавства про охорону навколишнього природного середовища. Основні принципи охорони навколишнього природного середовища. Законодавство України про охорону навколишнього природного середовища. Освіта і виховання в галузі охорони навколишнього природного середовища. Гарантії екологічних прав громадян. Економічні заходи забезпечення охорони навколишнього природного середовища.

Тема 5. Законодавчі засади здійснення державного екологічного нагляду (контролю) господарської діяльності

Закон України “Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності”.

Об’єкти державного екологічного нагляду (контролю). Принципи державного нагляду (контролю). Заходи державного нагляду (контролю) та особливості їх проведення. Планові заходи контролю. Позапланові заходи.

Заходи впливу на порушників природоохоронного законодавства. Надання приписів щодо зупинення дії чи анулювання в установленому законодавством порядку дозволів, ліцензій, сертифікатів, висновків тощо. Адміністративні заходи впливу. Претензії про відшкодування шкоди, збитків і втрат.

Модуль 3. Особливості державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства про екологічну та радіаційну безпеку

Тема 6. Державний контроль за додержанням вимог законодавства про екологічну та радіаційну безпеку

Законодавство про екологічну та радіаційну безпеку.

Екологічний контроль вантажів на митному кордоні України.

Контроль за перевезенням небезпечних вантажів.

Контроль за транскордонними перевезеннями озоноруйнівних речовин – Контроль за виконанням Монреальського протоколу.

Контроль за перевезенням пестицидів та агрохімікатів.

Проблема незаконного обігу радіоактивних матеріалів. Радіаційний контроль на державному кордоні України. Функції і завдання Державної екологічної інспекції.

Тема 7. Державний контроль за додержанням вимог законодавства про охорону атмосферного повітря

Джерела забруднення повітря та їх загальна характеристика. Мета та завдання інспекційних перевірок у галузі охорони атмосферного повітря. Перевірка стаціонарних джерел забруднення. Основні порушення законодавства про охорону атмосферного повітря. Наднормативні викиди забруднюючих речовин. Розрахунок наднормативних викидів.

Тема 8. Державний контроль за охороною та раціональним використанням водних ресурсів

Водні ресурси України: загальна характеристика та проблеми використання. Мета та завдання інспекційних перевірок у галузі охорони водних ресурсів. Перевірка діяльності промислових об’єктів щодо використання та охорони водних ресурсів. Основні порушення законодавства про охорону вод. Порядок відбору проб води для екологічного контролю. Розрахунок скидів та концентрацій забруднюючих речовин. Розрахунок розмірів збитків, заподіяних державі внаслідок самовільного використання вод.

Тема 9. Державний контроль за додержанням вимог законодавства про поводження з відходами, пестицидами та агрохімікатами

Відходи виробництва та споживання як об’єкт екологічного контролю. Міжнародне та українське законодавство у сфері поводження з відходами. Перевірка об’єктів з питань поводження з відходами, пестицидами та агрохімікатами. Основні порушення законодавства у сфері поводження з небезпечними відходами. Основні порушення законодавства у сфері поводження з пестицидами та агрохімікатами.

Модуль 4. Особливості державного нагляду (контролю) за додержанням вимог законодавства про використання та охорону природних ресурсів

Тема 10. Державний контроль за дотриманням вимог законодавства про використання та охорону земель і надр

Законодавство України про використання та охорону земель.

Повноваження органів державного нагляду (контролю) у сфері охорони навколишнього природного середовища, раціонального використання, відтворення і охорони природних ресурсів, у галузі земельних відносин.

Методологічні особливості проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) за дотриманням вимог законодавства про використання та охорону земель.

Законодавство України про використання і охорону надр. Методологічні особливості проведення планового (позапланового) заходу державного нагляду (контролю) за додержанням вимог законодавства про використання і охорону надр

Тема 11. Державний контроль за охороною та використанням лісів та інших об'єктів рослинного світу

Ліс та його значення. Особливості державного контролю лісів та інших рослинних ресурсів. Обчислення розміру шкоди (майнових стягнень), заподіяних лісовому господарству. Розрахунок збитків за знищення або пошкодження дерев і чагарників у населених пунктах.

Тема 12. Державний контроль у сфері охорони, використання та відтворення тваринного світу

Державні органи, що здійснюють контроль у сфері охорони, використання та відтворення тваринного світу. Основні напрями діяльності щодо охорони диких тварин. Інспекторська перевірка мисливських господарств. Заходи впливу до порушників законодавства. Розрахунок збитків внаслідок незаконного добування або знищення диких звірів і птахів. Розрахунок збитків рибному господарству. Конвенція CITES. Червона книга України. Контроль і нагляд у сфері охорони, раціонального використання і відтворення водних живих ресурсів.

Тема 13. Здійснення державного контролю за додержанням заповідного режиму територій

Природно-заповідний фонд України: стан та проблеми його збереження. Особливості державного контролю природно-заповідних територій та об'єктів. Планування та здійснення державного контролю за додержанням заповідного режиму на територіях та об'єктах. Відповідальність та стягнення за порушення законодавства про ПЗФ. Вилучення знарядь незаконного добування природних ресурсів та продукції, що з них вироблена.

Модуль 5. Практичні аспекти контрольної діяльності у сфері охорони довкілля

Тема 14. Еколого-експертна діяльність в системі контролю за дотриманням вимог природоохоронного законодавства

Оцінювання впливу планованої діяльності на довкілля. Оцінювання діяльності суб'єкта господарювання вимогам природоохоронного законодавства (екологічний аудит). Оцінка наслідків впливу практичної діяльності на об'єкти довкілля та відповідності вимогам природоохоронного законодавства за рішенням суду.

Тема 15. Проблемні питання ефективності контролю (нагляду) у сфері охорони довкілля

Проблеми дотримання основних принципів охорони навколишнього природного

середовища. Системні проблеми забезпечення конституційного права власності Українського народу на природні ресурси. Проблеми професійної та екологічної підготовки державних службовців та виборних представників органів влади різних рівнів. Інші проблемні питання.

3. Рекомендована література

1. Контроль і нагляд у державному управлінні / Державне управління : підручник : у 2 т. / Нац. акад. держ. упр. при Президентові України ; ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст.голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.]. – К. ; Дніпропетровськ : НАДУ, 2012. – Т. 1. – 564 с. https://pidruchniki.com/1350082645184/pravo/kontrol_naglyad_derzhavnomu_upravlinni.
2. Денисова А.В. Про співвідношення контролю та нагляду в чинному законодавстві: проблемні питання визначення / Науковий вісник Ужгородського національного університету //Серія Право. – 2016, Вип 41, Т.2. – С. 22- 25.
3. Екологічне управління: Підручник /В. Я. Шевчук, Ю. М. Саталкін, Г. О. Білявський та ін. – К.: Либідь, 2004. –432с.
4. Сівак В. К., Солодкий В. Д., Робулець С. В. Природоохоронне інспектування: Посібник. – Чернівці: Зелена Буковина, 2004. –264 с.
5. Про охорону навколишнього природного середовища [Електронний ресурс] : Закон України №1264-ХІІ від 25.06.1991 р. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1085.32.40&nobreak=1>
6. Положення про Державну екологічну інспекцію України [Електронний ресурс] : Постанова Кабінету Міністрів України від 19 квітня 2017 р. № 275. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/275-2017-%D0%BF>
7. Про основні засади державного нагляду (контролю) у сфері господарської діяльності [Електронний ресурс]: Закон України № 877-V від 05.04.2007 р. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/877-16>
8. Оценка воздействия на окружающую среду и экологическая экспертиза / Б.Ф. Никитенков, Е.В. Пастухова, Н.В. Лагутина и др. – М.: Изд-во МГУП, 2001. – 231 с.
9. Земельний кодекс України [Електронний ресурс]: Кодекс України від 25.10.2001 №2768-ІІІ. – Режим доступу: : <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/print1479322524094504>
10. Водний кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс України № 213/95-ВР від 06.06.1995 р. – Режим доступу: zakon.rada.gov.ua/go/213/95-вр
11. Лісовий Кодекс України [Електронний ресурс] : Кодекс України від 21.01.1994 № 3852-ХІІ. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/3852-12>
12. Про охорону земель [Електронний ресурс]: Закон України від 19.06.2003 №962-ІV. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/962-15/print1447963401963254>
13. Про охорону атмосферного повітря [Електронний ресурс] : Закон України № 2707-ХІІ від 16.10.1992. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2707-12>
14. Про оцінку впливу на довкілля від 23.05.2017 за № 2059-VІІІ.– Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>
15. Про мисливське господарство та полювання. [Електронний ресурс]. Закон України від 22.02.2000 № 1478-ІІІ. – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1478-14/print1453925309534143>
16. Про тваринний світ [Електронний ресурс] : Закон України № 2894-ІІІ від 13.12.2001 р. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1087.886.6&nobreak=1>
17. Про природно-заповідний фонд України [Електронний ресурс] : Закон України № 2456-ХІІ від 16.06.1992 р. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1085.109.9&nobreak=1>
18. Про рослинний світ [Електронний ресурс] : Закон України № 591-ХІV від 09.04.1999 р. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1087.156.3&nobreak=1>

19. Про державний контроль за використанням та охороною земель від 19 червня 2003 р. № 963-IV. – Режим доступу: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/963-15>
20. Про екологічну мережу [Електронний ресурс]. Закон України від 24.06.04 за № 1864-IV Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1864-15>
21. Кодекс України про адміністративні правопорушення [Електронний ресурс] : Кодекс України № 8073-X від 07.12.1984 р. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1011.28.232&nobreak=1>

6. Форма підсумкового контролю успішності навчання – **іспит**

7. **Засоби діагностики успішності навчання:** модульні контрольні роботи, оцінювання змісту, презентацій і рецензій індивідуальних завдань, тестові завдання для перевірки знань.